

การจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์

Logistics and supply Chainmanagement for Value-added of Farmer Groups and Agricultural Co-operative Groups in Organic Rice Processing

ชาติชาย จรรย์ศิริไพศาล^{1*}

Chatchai Charansiripisan^{1*}

ฐาปนา บุญหล้า^{2**}

Thapana Boonlar^{2**}

นิคม ลนขุนทด^{3***}

Nikom Lonkuntosh^{3***}

วิทยา อินทร์สอน^{4****}

Withaya Insorn^{4****}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบททั่วไป ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบของกิจกรรมหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่มการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยกำหนดกลุ่มประชากรในการวิจัย สัมภาษณ์แบบเจาะจงโดยเลือกประธานกลุ่มหรือผู้จัดการ หรือตัวแทนที่ได้รับมอบหมาย โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview Protocol) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเน้นสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interviews) และการสังเกต (Observation) จำนวน 8 คน และกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จำนวน 24 คน ของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดยโสธร จำนวน 8 แห่ง ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าชนบทเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาสุรินทร์ สหกรณ์การเกษตรปราสาท สหกรณ์การเกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ สหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์บัวโลก สหกรณ์การเกษตรธรรมชาติ

¹ ปรัชญาคุณฐิติบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

* Doctor of philosophy program in industrial technology, Surindra Rajabhat University

² ศาสตราจารย์ที่ปรึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

** Thesis advisor: Doctor of philosophy program in industrial technolog, Surindra Rajabhat University

³ อาจารย์ที่ปรึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

*** Thesis Coadvisor: Doctor of philosophy program in industrial technolog, Surindra Rajabhat University

⁴ อาจารย์ที่ปรึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

**** Thesis Coadvisor: Doctor of philosophy program in industrial technolog, Surindra Rajabhat University

อินทรีย์หนองยอ กลุ่มเกษตรกรทำนาโนโส กลุ่มเกษตรกรทำนาบากรือ กลุ่มเกษตรกรมัยยังขึ้นน้ำอ้อม การจัดประชุมแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดยโสธร จำนวน 8 คน ผู้เชี่ยวชาญในด้านสหกรณ์การเกษตร จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญในด้านจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน จำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า การจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ด้านการจัดการด้านการกระจายสินค้า พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับดีมากมีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 4.63) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.= 0.50) ด้านการจัดการสินค้าคงคลังพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 4.60) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.= 0.53) ด้านการจัดการด้านการขนส่งพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 4.62) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.= 0.47) ด้านการจัดการด้านสารสนเทศพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 4.78) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.= 0.44) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมพัทธ์เกี่ยวกับการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์การจัดการด้านการกระจายสินค้า ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการวางแผน การดำเนินงานและวงรอบของแผนงานในการกระจายสินค้าให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม ควรมีกระจายสินค้าได้ทันเวลาที่ลูกค้าต้องการ การจัดการด้านสินค้าคงคลัง ควรมีการกำหนดระเบียบการจัดการสินค้าคงคลัง การตรวจเช็คปริมาณข้าวเปลือกในคลังสินค้าเป็นประจำทุกเดือน การจัดการด้านการขนส่งเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในระยะเวลาที่กำหนด ปัญหาและสาเหตุที่ทำให้ราคาของสินค้าเสียหาย อันเนื่องมาจากบรรจุภัณฑ์ไม่ไ้คุณภาพ ระยะทางในการขนส่งสูงขึ้น การจัดการด้านสารสนเทศ ควรจัดให้มีเอกสารเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในสหกรณ์ และจุดประสงค์ของสหกรณ์มุ่งพัฒนาการเก็บข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ และสร้างข้อมูลออนไลน์เพื่อสะดวกในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อพยากรณ์และวางแผนงานในอนาคต

Abstract

The objectives of this mixed-method research were: (1) to study general contexts, problems, and barriers of logistics and supply chain management for value-added of farmer groups and agricultural co-operative groups in organic rice processing; (2) to study components of main value-added activities for logistics and supply chain management for value-added of farmer groups and agricultural co-operative groups in organic rice processing; and (3) to create value-added for logistics and supply chain management for value-added of farmer groups and agricultural co-operative groups in organic rice processing. According to a collection of data, the participants of this study were selected purposively, 8 of presidents, managers, or authorized representatives had participated in in-depth semi-structured interviews. A semi-structure interview protocol with open-ended questions was applied in this study. In addition, observations were also applied to collect the data. The sample group consisted of 24 participants generated from a snowball sampling technique. The samples were people working for 8 of farmer groups and agricultural co-operative groups in Surin and Yasothorn including Surin Agricultural Marketing Co-operative Limited, Prasat Agricultural Co-operative, Surin Rice Fund Co-operative, Buakoake Organic Jasmine Rice Producer Co-operative, Nong -Yor Natural Organic Farming Co-operative, Na-So Farmer Group, Bak-Ruea Farmer Group, and Nam-Om

Sustainable Agricultural Group. Additionally, a focused-group discussion was also arranged. 8 people from farmer groups and agricultural co-operative groups in Surin and Yasothon, 3 experts in agricultural co-operative, and 4 experts in logistics and supply chain management were invited to participate in a focused-group discussion. A five-point rating scale questionnaire (reliability = 0.94) was employed to collect the data. The collected data had been analyzed for mean and standard deviation using SPSS program.

According to logistics and supply chain management for value-added of farmer groups and agricultural co-operative groups in organic rice processing, the study found that, in general, a distribution management was at a very good level ($\bar{X}=4.63$, S.D. = 0.50), an inventory management was at a very good level ($\bar{X}=4.60$, S.D. = 0.53), a transportation management was at a very good level ($\bar{X}=4.62$, S.D. = 0.47), an information management was at a very good level ($\bar{X}=4.78$, S.D. = 0.44). Basing on the interviews' results, the study showed that objectives, goals, and frameworks for product distribution should be determined clearly. Products should be timely distributed to customers. According to an inventory management, rules and regulations for inventory management should be set and a quantity of brown rice should be checked every month. Due to a transportation management, a working process should be finished according to a specified time. Transporting losses generating from unqualified packaging should be examined and corrected. Owing to an information management, a published document to promote an understanding about co-operative and its objectives should be provided and a collection of information should be developed systematically. In addition, online databases should be created to facilitate information users.

บทนำ

จากภาวะการแข่งขันที่รุนแรงของตลาดการค้าทั่วโลกทุกวันนี้ มีการนำเสนอสินค้าในช่วงเวลาอันสั้นและอายุสินค้าก็สั้นลงด้วย พร้อมทั้งลูกค้าก็มีความหวังสูงขึ้น ปัจจัยเหล่านี้บีบบังคับให้องค์การธุรกิจต้องลงทุน และมุ่งให้ความสำคัญในเครือข่ายทางการค้าที่มีอยู่ทั้งหมดเชื่อมโยงข้อมูลในการสื่อสารและเทคโนโลยีการขนส่ง ต้องมีแรงจูงใจในการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องของซัพพลายเชน หรือเครือข่ายธุรกิจและเทคนิคในการจัดการเชิงบูรณาการ กลยุทธ์ซัพพลายเชนที่มีประสิทธิภาพต้องมีการร่วมมือปฏิสัมพันธ์กันอย่างจริงจังทุกระดับในซัพพลายเชนและเครือข่ายจัดการโลจิสติกส์ (ฐาปนา บุญหุ้ม) [1] ในส่วนประเทศไทยมีขอบเขตของการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ ซึ่งต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างเอกชนและรัฐบาล ซึ่งในภาคเอกชนประกอบด้วยผู้ขายปัจจัยการผลิต ผู้ผลิตหรือโรงงานแปรรูป (Factory) ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก จนถึงผู้บริโภค สถาบันการเงิน ผู้รับประกันภัย ส่วนภาครัฐบาล

จะประกอบด้วย กระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สุลดาการ โดยมีปัจจัยแวดล้อมสนับสนุนคือ กฎระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโลจิสติกส์ องค์การบริหารที่เกี่ยวข้องกับโลจิสติกส์โครงสร้างพื้นฐานคือ ท่าเรือ สนามบิน ถนน รางรถไฟ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมโลจิสติกส์ที่ขนส่งผ่านทั้งทางรถยนต์ ทางเส้นท่อ ทางน้ำ ทางอากาศ และทางรถไฟ ทั้งในระดับพื้นที่ภายในประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งกิจกรรมทางด้านโลจิสติกส์หลัก ได้แก่ การจัดซื้อ การผลิต การจัดส่ง การจัดการสินค้าคงคลัง และกิจกรรมด้านอื่น ๆ (ค่านาย อภิปรัชญาสกุล) [2]

ข้าวเป็นอาหารหลักและเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญที่ทำรายได้ให้กับประเทศมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในปีการเพาะปลูก 2555/2556 มีชาวนาในประเทศไทยประมาณ 4.37 ล้านครัวเรือนจากครัวเรือนเกษตรประมาณ 6.20 ล้านครัวเรือน หรือจำนวนครัวเรือนกว่าร้อยละ 70 ประกอบอาชีพทำนา และมีการใช้ที่ดินกว่าร้อยละ 50 ของที่ดินการเกษตรไปในการเพาะปลูกข้าว ในไทยสามารถเพาะปลูกข้าวได้ในทุกภูมิภาคและเกือบ

ทุกจังหวัดของประเทศ การปลูกต้องการอุณหภูมิในช่วง 22-30 องศาเซลเซียส จึงเหมาะสำหรับเพาะปลูกในเขตร้อนและความชื้นสูงสำหรับการเจริญเติบโต สำหรับดินที่เหมาะสมในการเพาะปลูกข้าวจะเป็นดินเหนียว เพราะมีคุณสมบัติในการอุ้มน้ำ มีค่าความเป็นกรดเป็นด่าง 5.0 - 6.5 และมีอินทรีย์วัตถุไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของพื้นที่เพาะปลูก ส่วนจำนวนครั้งในการปลูกของแต่ละปีนั้นจะขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและสภาพพื้นที่ โดยรูปแบบในการเพาะปลูกข้าวไทยจะแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ นาปี กับ นาปรัง (อิทธิ พิศาลวานิช) [3] ด้านการบริโภคข้าวภายในประเทศ รายได้ต่อหัวของประเทศไทยเพิ่มขึ้น จาก 29,945 บาทต่อคน ในปี 2533 เพิ่มขึ้นเป็น 117,442 บาทต่อคน ในปี 2555 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.8 ต่อปี ส่งผลให้ผู้บริโภคมีความต้องการอาหารที่มีคุณภาพมากขึ้นและมีความต้องการอาหารที่มีคุณภาพมากขึ้นและมีความต้องการความสะดวกสบายในการเลือกซื้อมากขึ้น ทำให้รูปแบบการค้าสมัยใหม่ เช่น ห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาร์เก็ตดีสคาน่าสโตร์ และร้านสะดวกซื้อต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทต่อผู้บริโภคมากขึ้น ส่งผลให้รูปแบบการค้าและการบริโภคอาหารเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะข้าว ซึ่งมีปริมาณการบริโภคเป็นร้อยละ 46 ของผลผลิตข้าวทั้งหมด (นิพนธ์ พิวพงศธร และคณะ) [4]

สหกรณ์การเกษตรจัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้มีอาชีพทางการเกษตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น การรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรเกิดขึ้นในหลายพื้นที่กระจายไปทุกพื้นที่ มีการดำเนินการบริหารเป็นแบบธุรกิจชุมชนขนาดย่อม มีการจัดระดมทุนและร่วมกันบริหารจัดการธุรกิจชุมชน ผลจากการดำเนินธุรกิจชุมชนในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวทำให้องค์กรประชาชนมีรายได้ แบ่งปันผลประโยชน์ให้กับครอบครัว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการกระจายรายได้และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากขึ้น และนอกจากนี้ยังมีผลให้เกิดการเรียนรู้ในการบริหารและการจัดการ การแก้ไขปัญหาและ

การพัฒนาของชุมชน นำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงและเข้มแข็ง ซึ่งเป็นรากฐาน หรือรากหญ้าของสังคมไปอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต (กรมส่งเสริมสหกรณ์) [5]

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของการแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดยโสธร ซึ่งทั้งสองจังหวัดได้ให้ความสำคัญข้าวเกษตรอินทรีย์ โดยกำหนดยุทธศาสตร์ข้าวเกษตรอินทรีย์เป็นยุทธศาสตร์หลัก ผู้วิจัยให้เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้มีการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการโลจิสติกส์และมิติซัพพลายเชนเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของการแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตร ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรที่ผลิตและจัดจำหน่ายข้าวเกษตรอินทรีย์ในเขตจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดยโสธร ผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลและข้อเสนอแนะให้ธุรกิจและผู้ประกอบการข้าวเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ โดยจะพิจารณาถึงบริบท หน้าที่ ปัญหาและอุปสรรคของแต่ละกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ในปัจจุบัน ใช้ในการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการสร้างแนวทางการเพิ่มมูลค่าให้แก่ข้าวเกษตรอินทรีย์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่แท้จริงได้ รวมถึงแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนใช้สำหรับการวางแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน และการสร้างความร่วมมือในการสร้างมูลค่าเพิ่ม ทำให้เกิดประสิทธิภาพทั้งระบบ และเพิ่มศักยภาพในกระบวนการดำเนินงานแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ที่ดี มั่นคงยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท ปัญหา และอุปสรรคการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์

2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของกิจกรรมหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่มการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์

3. เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์

การจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์เกษตร แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดยโสธร จำนวน 8 แห่ง ได้แก่

1. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าชนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาสุรินทร์
2. สหกรณ์การเกษตรปราสาท
3. สหกรณ์การเกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์
4. สหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์บัวโลก
5. สหกรณ์การเกษตรธรรมชาติอินทรีย์หนองขย
6. กลุ่มเกษตรกรทำนานาโส่
7. กลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ
8. กลุ่มเกษตรกรรมขี้ยืนตำบลน้ำอ้อม

องค์ประกอบหลักกิจกรรมการสร้างมูลค่าเพิ่มในการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ ได้แก่

1. กิจกรรมการจัดการด้านการกระจายสินค้า
2. กิจกรรมการจัดการด้านสินค้าคงคลัง
3. กิจกรรมการจัดการด้านการขนส่ง
4. กิจกรรมการจัดการด้านสารสนเทศ

มูลค่าเพิ่มการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ประธานกลุ่มหรือผู้จัดการ หรือตัวแทนที่ได้รับมอบหมาย กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ ทั้ง 8 แห่ง ได้แก่ 1) สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าชนบทเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสุรินทร์ 2) สหกรณ์การเกษตรปราสาท 3) สหกรณ์การเกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ 4) สหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์บัวโลก 5) สหกรณ์การเกษตรธรรมชาติอินทรีย์หนองยอ 6) กลุ่มเกษตรกรทำนาโนไต้ 7) กลุ่มเกษตรกรทำนาบากรือ และ 8) กลุ่มเกษตรกรมัยยืนน้ำอ้อม โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview Protocol) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเน้นสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interviews) และการสังเกต (Observation) จำนวน 8 คน

2. วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกประธานหรือผู้จัดการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำการแทนกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ทั้ง 8 แห่ง จำนวนแห่งละ 1 คน รวม 8 คน จากนั้นกลุ่มตัวอย่างชุดที่ 2 ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) (ฉลาด จันทรมบัติ และทองสง่า ผ่องแผ้ว) [6] โดยให้กลุ่มตัวอย่างชุดที่ 1 แนะนำผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ด้านแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์แห่งละ 2 คน รวม 16 คนในการให้ข้อมูลในการให้สัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม

3. การสร้างมูลค่าเพิ่มในการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ โดยการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) (รัตนะ บัวสนธ์) [7] กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่

3.1 กลุ่มสมาชิกเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 8 คน

3.2 ผู้เชี่ยวชาญในด้านสหกรณ์การเกษตร จำนวน 3 คน

3.3 ผู้เชี่ยวชาญในด้านจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชน จำนวน 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์มีเครื่องมือดังต่อไปนี้

1. แบบสัมภาษณ์ ใช้สำหรับการรวบรวมข้อมูลของการศึกษาบริบท ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ ทั้ง 8 แห่ง

2. แบบสอบถาม ใช้สำหรับประเมินองค์ประกอบของกิจกรรมหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่มในการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ ทั้ง 8 แห่ง แล้วให้แนะนำผู้ให้ข้อมูลอีกแห่งละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน

3. การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาเพิ่มมูลค่าในการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ กลุ่มสมาชิกเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 8 คน ผู้เชี่ยวชาญในด้านสหกรณ์การเกษตร จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญในด้านจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชน จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การรวบรวมข้อมูลของการศึกษาบริบท ปัญหา และอุปสรรคของการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ใน

จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดยโสธร ทั้ง 8 แห่ง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตัวเองการสร้างสัมภาษณ์โดยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview Protocol) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเน้นสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interviews) และการสังเกต (Observation) (สุวิมล ติรกานันท์) [8]

2. การสร้างแบบสอบถาม ประเมินองค์ประกอบของกิจกรรมหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่มการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) (สุวิมล ติรกานันท์) [8]

3. ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Consistency : IOC) (สุวิมล ติรกานันท์) [8] เป็นการประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหาว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา โดยการจัดส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเที่ยงตรงของเนื้อหาในแต่ละข้อคำถาม

4. นำแบบสอบถาม ประเมินองค์ประกอบของกิจกรรมหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่มในการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ไปทดลองใช้ (Try Out) (สุวิมล ติรกานันท์) [8] กับกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านสระแระ ตำบลหนองกระทิง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อตรวจสอบว่าคำถามสามารถสื่อความหมายตรงตามความต้องการ และมีความเหมาะสมหรือไม่ จำนวน 30 คน จากนั้นนำมาตรวจให้คะแนนและหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามในข้อที่มีลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่าโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Co-efficient Alpha- α) ของครอนบาค (Cronbach) (สรชัย พิศาลบุตร) [9]

5. จัดประชุมสัมมนาอภิปรายกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเรื่องการจัดการ โลจิสติกส์และ ซัพพลายเชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกร

และกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยโดยการจัดประชุมสนทนากลุ่มโดยแบบเจาะจงคัดเลือกประธาน หรือผู้จัดการ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำการแทนกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ ผู้รับผิดชอบในด้านสหกรณ์การเกษตร และผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ ในการจัดการโลจิสติกส์ และซัพพลายเชนในการเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยติดต่อประสานงาน แจ้งกำหนดการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อพิจารณาและตรวจสอบผลการศึกษารอบคลุมเนื้อหาของแต่ละประเด็น และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ และสรุปผลการยืนยันข้อมูลจากการประชุมสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Index of Consistency : IOC) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เลือกข้อคำถามของแบบประเมินที่มีดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีค่า IOC (Item-Objective Congruence Index) (สุวิมล ติรกานันท์) [8] โดยผลการพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ระดับ 0.96 แปลว่าแบบสอบถามสามารถนำไปใช้ได้

2. การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินประสิทธิภาพแบบสอบถาม ในข้อที่มีลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยใช้วิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Co-efficient Alpha- α) ของครอนบาค (Cronbach) (สรชัย พิศาลบุตร) [9] โดยผลการพิจารณาตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินประสิทธิภาพแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ระดับ 0.94 แปลว่าแบบประเมินมีประสิทธิภาพแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นสูง เชื่อถือได้

3. การจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์หรือการหาค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean : \bar{X}) การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

4. สรุปผลการประชุมสนทนากลุ่ม และข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม เพื่อปรับปรุงประเด็นข้อสรุปรายงานการวิจัยการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการประเมินการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ด้านการจัดการด้านการกระจายสินค้าพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.63$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.50)

2. ผลการประเมินการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ด้านการจัดการสินค้าคงคลังพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.60$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.53)

3. ผลการประเมินการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ด้านการจัดการด้านขนส่งพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.62$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.47)

4. ผลการประเมินการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์แปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ด้านการจัดการด้านสารสนเทศพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.78$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.44)

สรุปปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นที่ได้ให้ข้อมูลแยกประเด็นในแต่ละข้อกิจกรรม ได้ดังนี้

1. กิจกรรมการจัดการด้านการกระจายสินค้า การจัดการด้านการกระจายสินค้า การจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการวางแผนการดำเนินงาน และวางกรอบของแผนงานในการกระจายสินค้าให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม ควรมีการกระจายสินค้าได้ทันเวลาที่ลูกค้าต้องการ โดยสหกรณ์จะต้องมีการวางแผนเป็นขั้นตอน โดยจัดให้มีการวางแผนระยะสั้นโดยศึกษาแผนการตลาดในแต่ละปี และจัดให้มีระยะยาวโดยกำหนดทิศทางและเป้าหมายของสหกรณ์ว่าจะให้สหกรณ์ควรพัฒนาไปถึงระดับห้าดาวภายในระยะกี่ปี และให้สมาชิกปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างเคร่งครัด โดยมีค่าส่งที่ชัดเจน หากสหกรณ์ยังใช้การบริหารแบบเก่าโดยเฉพาะหน้าจะเป็นการยากที่จะพัฒนาไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้ ควรจัดให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้แก่สมาชิกและบุคคลทั่วไปเข้าใจระบบสหกรณ์อย่างถูกต้อง ควรมีการสรุปและรายงานผลงานประจำปี โดยการจัดทำเอกสารออกเผยแพร่และจัดทำเอกสารควบคุมด้วย

2. กิจกรรมการจัดการสินค้าคงคลัง การจัดการสินค้าคงคลัง การจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ ควรมีการกำหนดระเบียบการจัดการสินค้าคงคลัง การตรวจเช็คปริมาณข้าวเปลือกในคลังสินค้าเป็นประจำทุกเดือน มีการแบ่งสายการปฏิบัติงานให้เหมาะสม และแบ่งความรับผิดชอบในการบริหารงานตามความถนัด ควรมีกำหนดกฎเกณฑ์ที่แน่นอนของพืชผลข้าวเกษตรอินทรีย์โดยกำหนดกรอบให้ชัดเจนของแต่ละปี การประชุมสรุปผลเพื่อแก้ไขปัญหา มีการทำสัญญาร่วมกับสถานประกอบการเพื่อสร้างความมั่นคง กำหนดคั้งหน้าทีของแต่ละบุคคลชัดเจน ปรับปรุงโครงสร้างองค์กรกระบวนการคลังสินค้าให้มีโครงสร้างที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาสู่ความเป็นอิสระมีประสิทธิภาพ

3. กิจกรรมการจัดการด้านการขนส่งการจัดการด้านการขนส่ง การจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์ การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในระยะเวลาที่กำหนด ปัญหา และสาเหตุที่ทำให้ราคาของสินค้าเสียหาย อันเนื่องมาจากบรรจุภัณฑ์ไม่ได้อุณหภูมิ ระยะเวลาในการขนส่งสูงขึ้น ซึ่งแปรผันตามราคาน้ำมันที่สูงขึ้น ระยะเวลาในการขนส่งสินค้า การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในรถบรรทุกยังไม่เต็มประสิทธิภาพ และการจัดเรียงสินค้ายังไม่เหมาะสม นอกจากนี้ปัจจุบันสินค้ามีความเสียหายสูงมาก เนื่องจากใช้บรรจุภัณฑ์ที่ไม่ได้อุณหภูมิ และระยะเวลาในการขนส่งที่ใช้เวลานาน ทางออกที่ดีที่สุดคือ การจัดการเส้นทางการเดินรถใหม่และใช้วิธีการจัดเรียงสินค้าในแต่ละชั้นเพื่อที่จะลดปริมาณสินค้าเสียหายให้น้อยลง

4. กิจกรรมการจัดการด้านสารสนเทศ การจัดการด้านสารสนเทศการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ ควรจัดให้มีเอกสารเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในสหกรณ์ และจุดประสงค์ของสหกรณ์ มุ่งพัฒนาการเก็บข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบและสร้างข้อมูลออนไลน์ เพื่อสะดวกในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อพยากรณ์ เพื่อวางแผนงานในอนาคต

สรุปผลการจัดประชุมสนทนากลุ่มเพื่อการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน-โอกาส-อุปสรรค (SWOT Analysis) สามารถสรุปได้ดังนี้

จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
<ul style="list-style-type: none"> - มีองค์ความรู้ทางด้านเทคนิคการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชน - นโยบายรัฐสนับสนุนแนวทางการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนที่ชัดเจน - มีองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชน - มีสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสม เป็นศูนย์กลางในภูมิภาคอาเซียน - ประเทศไทยมีศักยภาพในการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนอย่างเต็มที่ - มีความหลากหลายทางกายภาพภูมิศาสตร์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดการบริหารจัดการองค์ความรู้ - ความไม่สามารถในการประสานงานกันของหน่วยงานราชการที่ทำงานสนับสนุนการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชน - นโยบายการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนของภาครัฐไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติจริงที่มีผลในการสนับสนุน - ขาดบุคลากรในทุกระดับ (ทักษะ, ความรู้) - ค่าใช้จ่ายการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนยังค่อนข้างสูง - ขาดหน่วยงาน/สถาบันที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชน
โอกาส (Opportunity)	ภัยคุกคาม (Threat)
<ul style="list-style-type: none"> - กระแสความตื่นตัวในเรื่องการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนที่เกิดขึ้นทั่วโลก - มีความได้เปรียบด้านการแข่งขัน - มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีข้อกำหนดการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนอยู่หลายมาตรฐาน - การจัดการกระบวนการจัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนมีความยุ่งยากซับซ้อน - แรงกดดันให้ประเทศไทยอนุญาตเปิดการค้าเสรี - ความผันผวนของสภาพภูมิอากาศ - ภาวการณ์จัดการ โลจิสติกส์และซัพพลายเชนโดยรวมยังขาดแคลนแรงงาน

อภิปรายผล

1. กิจกรรมการจัดการด้านการกระจายสินค้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ 3 ข้อแรก พบว่า ในการซื้อขายกิจการให้ความสำคัญในเรื่องการทำสัญญาซื้อขาย กิจการสามารถกระจายสินค้าได้ทันเวลาที่ลูกค้าต้องการ กิจการเลือกที่ตั้งของคลังสินค้าให้อยู่ศูนย์กลางของสถานรับซื้อข้าวเปลือกและอยู่ติดกับถนนสายหลักเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการขนข้าวเปลือกมาแปรรูปและส่ง ไปขาย แสดงว่ากลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์มีการจัดการด้านการกระจายสินค้า ตามลำดับอยู่ในเกณฑ์ดีสอดคล้องกับเริงส์คีย์ กระจ่างจันทร์ [3] ศึกษาเรื่องการจัดการโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการธุรกิจโรงสีข้าวในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านการจัดการการกระจายสินค้า เช่น กิจการสามารถกระจายสินค้าได้ทันเวลาที่ลูกค้าต้องการสอดคล้องกับในด้านอุปสงค์ของโซ่อุปทานเดี่ยวของสหกรณ์พบว่า คู่ค้าช่องทางหลักของสหกรณ์ ได้แก่ เครือข่ายสหกรณ์พันธมิตรในจังหวัดต่าง ๆ มีรูปแบบความร่วมมือที่ไม่เป็นทางการผ่านการพบปะเยี่ยมเยียนลูกค้าที่ไม่มีแบบแผนแน่นอน รองลงมาคือคู่ค้าที่เป็นลักษณะขายตรงที่มีรูปแบบความร่วมมือที่เป็นทางการ มีการทำสัญญาปิดอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรผ่านการเจรจาต่อรองร่วมกับภาคีเครือข่ายสหกรณ์รายอื่น และคู่ค้าลักษณะร้านค้าปลีกขนาดใหญ่/ห้างสรรพสินค้าที่มีรูปแบบความร่วมมือที่หลากหลายขึ้นอยู่กับอำนาจต่อรองของแต่ละสหกรณ์ ตามลำดับ ซึ่งคู่ค้าทุกช่องทางเป็นคู่ค้าที่ดำเนินธุรกิจร่วมกันมานาน มีแนวโน้มความต้องการสั่งซื้อสินค้าเพิ่มขึ้น เพราะพึ่งพอใจในคุณภาพสินค้าของสหกรณ์ในราคาที่เหมาะสม

2. กิจกรรมการจัดการด้านสินค้าคงคลัง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากเป็นรายข้อ 3 ข้อแรกพบว่ากิจการมีจัดสร้างคลังสินค้าตามแหล่งต่าง ๆ ที่สะดวกต่อการซื้อ-ขายสินค้าได้ตลอดเวลา กิจการมีการตรวจเช็คปริมาณข้าวเปลือกในคลังสินค้าเป็นประจำทุกเดือน และกิจการได้มีการสำรองข้าวเปลือกให้สัมพันธ์กับการแปรรูป

และส่งไปขายตลอดทั้งปี ตามลำดับ สอดคล้องกับ Vander Vorst et al [10] ได้ศึกษาเรื่อง Supply Chain Management in Food Chains : Improving Performance by Reducing Uncertainty โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการจัดการโซ่อุปทานต่อการวัดสมรรถนะของโซ่อุปทานทางด้านโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมอาหาร ผลการศึกษาพบว่า การลดระดับสินค้าคงคลัง จะส่งผลถึงการเพิ่มขึ้นวางในร้านค้าปลีก การมีของขาดมือที่น้อยลงจะทำให้ยอดขายสูงขึ้นและความสดของผลิตภัณฑ์จะสามารถปรับปรุงระดับการให้บริการ การปรับปรุงเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในโซ่อุปทาน

3. กิจกรรมการจัดการด้านการขนส่งโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ 3 ข้อแรก พบว่า กิจการสามารถส่งข้าวให้กับลูกค้าได้ทันตามกำหนดเวลา และมีปริมาณครบตามใบสั่งซื้อทุกครั้ง กิจการมีการวางแผนเลือกระยะเวลาการขนส่งสินค้าเพื่อลดต้นทุนการขนส่งและกิจการมีการตรวจเช็คระยะเวลาในการขนส่งเป็นประจำทุกครั้ง ตามลำดับ สอดคล้องกับวิทยา อินทร์สอน และนันทิยา มณีโชติ [11] บทความเรื่องการจัดการโลจิสติกส์ของโรงสีข้าว (Logistics Management of Rice Mill) ด้านการจัดการขนส่ง (Transportation Management) การขนส่งคือหน้าที่หลักในการเคลื่อนย้ายสินค้าภายในโซ่อุปทาน การขนส่งได้กลายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อความสำเร็จสูงสุดของโซ่อุปทาน การขนส่งได้สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยการอำนวยความสะดวกสบายด้านเวลา และสถานที่ที่ก่อสร้างความมั่นใจให้กับบริษัท ได้ว่าจะมีสินค้าเพียงพอที่จัดจำหน่าย ณ สถานที่ และเวลาที่ลูกค้าต้องการ โดยจัดส่งสินค้าไปยังลูกค้าอย่างรวดเร็ว ด้วยต้นทุนที่ต่ำที่สุดเพื่อความได้เปรียบทางคู่แข่ง

4. กิจกรรมการจัดการด้านสารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจาก 3 ข้อแรก พบว่ากิจการมีการปรับปรุงเครื่องจักรให้ทันสมัย กิจการมีการใช้อุปกรณ์ติดตามตำแหน่งรถบรรทุกเพื่อตรวจสอบการขนส่ง กิจการใช้เครื่องมือสื่อสารใน

การติดต่อกับพนักงานภายในคลังสินค้าสอดคล้องกับสุนทรียะเจริญสุข [12] แนวทางการกำหนดรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพ คือ จะต้องกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในแต่ละปีตามสถานการณ์ของเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง มีการกำหนดงานที่ชัดเจนเพื่อให้พนักงานทุกคนทำงานไปในทางทิศเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการบริหารจัดการเพื่อขจัดความซ้ำซ้อนของการทำงาน สอดคล้องกับ นัฐยา ดวงสุวรรณ [13] ศึกษาเรื่องแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุปทานข้าวไทย สรุปว่าจากการศึกษาแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ห่วงโซ่อุปทานข้าวในปัจจุบัน ซึ่งสามารถทำได้โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกภายในห่วงโซ่อุปทาน เพื่อร่วมมือกันดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วยความจริงใจต่อกัน และสร้างองค์ความรู้โดยการจัดอบรมให้ความรู้ใหม่ๆ แก่สมาชิกในห่วงโซ่อุปทาน เพื่อพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดความพึงพอใจยิ่งขึ้น โดยภาครัฐควรให้ความสำคัญสนับสนุนและช่วยประสานงานในการพัฒนา นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มมูลค่าโดยการทำการเกษตรอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิต เพิ่มมูลค่าในมุมมองลูกค้าและใส่ใจสิ่งแวดล้อม พร้อมกับมุ่งพัฒนาสินค้าใหม่ แนวโน้มความต้องการตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และสุดท้ายมุ่งพัฒนาการเก็บข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบและสร้างข้อมูลออนไลน์เพื่อสะดวกในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อพยากรณ์เพื่อวางแผนงานในอนาคต

ข้อเสนอแนะวิธีการที่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นข้อคิดในการดำเนินการ

1. ควรมีการพัฒนาในกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร ให้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการด้านโลจิสติกส์เพื่อการรวบรวมข้าวเปลือกและการขนส่งเข้าสู่สหกรณ์และสร้างเครือข่าย เพื่อการลดต้นทุนโลจิสติกส์ของข้าวเปลือกให้ต่ำลง
2. กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร

ควรมีการพัฒนาการจัดเก็บข้าวให้เป็นระบบเพื่อลดต้นทุนโลจิสติกส์การบริหารคลังสินค้า และเพิ่มเติมเรื่องของระบบการตรวจสอบย้อนกลับของข้าวแปรรูปอินทรีย์

3. หน่วยงานระดับนโยบายควรมีการกำหนดนโยบายแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โดยผู้มีส่วนได้เสียร่วมกำหนดนโยบายด้วยให้สอดคล้องกับบริบทของเกษตรกร และไม่ควรเน้นเฉพาะภาคการผลิตระดับไร่นา ควรกำหนดทั้งระบบกล่าวคือ ตั้งแต่การผลิต การตลาด การแปรรูป ตลอดจนการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าด้วย

4. รัฐควรยกเลิกการรับจำนำข้าวทั่วไป ซึ่งจะเป็นผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์โดยตรง ให้การส่งเสริมการปลูกและการตลาดและหาตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์เพื่อช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ได้รับผลกระทบจากการรับจำนำข้าว

5. ควรจัดกระบวนการบริหารงานของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยให้มีกำหนดแผนกลยุทธ์ในการดำเนินงาน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่คำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมของสหกรณ์เพื่อใช้เป็นกรอบทิศทางในการดำเนินงานของสหกรณ์ กำหนดมาตรการให้กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์มีการพิจารณาปรับปรุงข้อบังคับและระเบียบที่เอื้อต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และการมีส่วนร่วมของสมาชิก การทำงาน โปร่งใส และตรวจสอบได้ และใช้ระบบบัญชีเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของสหกรณ์ เพื่อสร้างความมั่นคงยั่งยืน ให้เป็นองค์กรที่พึ่งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของสมาชิก

6. ควรสนับสนุนให้มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเพื่อให้สมาชิกตระหนักโดยเน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วม ความเข้าใจเรื่องสหกรณ์แก่สมาชิกให้ตระหนัก และสร้างศรัทธาในระบบสหกรณ์ ว่าสมาชิกคือเจ้าของสหกรณ์และคณะกรรมการคือตัวแทนของสมาชิก การสร้างธรรมาภิบาลในสหกรณ์ให้เกิดการยอมรับและเชื่อมั่นในสหกรณ์พร้อมสนับสนุนโครงการวิจัยในลักษณะเชิงปฏิบัติการ

แบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาศักยภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบริหารงานของกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ ด้านต้นทุนผลิตภัณฑ์
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารงานของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์ที่มีขนาดแตกต่างกัน
3. ควรมีการศึกษาและทำการวิจัยเทคโนโลยี ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ระดับฟาร์ม
4. ควรศึกษากระบวนการการผลิตของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปข้าวเกษตรอินทรีย์
5. ควรศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารงานของกลุ่มสหกรณ์การเกษตรแปรรูปด้านอื่น ๆ
6. ควรมีการศึกษาและทำการวิจัยต้นทุนทางการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ และศึกษาความต้องการบริโภคทั้งในและต่างประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาสุรินทร์ สหกรณ์การเกษตรปราสาท สหกรณ์การเกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ สหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์บัวโลก สหกรณ์การเกษตรธรรมชาติอินทรีย์หนองขย กลุ่มเกษตรกรทำนาโนไต้ กลุ่มเกษตรกรทำนาปากเรือ กลุ่มเกษตรกรกรมยังยืน ตำบลน้ำอ้อม ให้ความร่วมมือให้ผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบพระคุณท่านผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ

บรรณานุกรม

- [1] ฐาปนา บุญหล้า. (2555). วารสารเครือข่ายสหวิทยาการ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2555.
- [2] คำนาย อภิปรัชญาสกุล. (2553). โลจิสติกส์ และโซ่อุปทาน (Logistics and Supply Chain). กรุงเทพมหานคร : บริษัท โฟกัสมีเดียแอนด์พับลิชซิ่ง จำกัด.
- [3] เรียงศักดิ์ กระจ่างจันทร์. (2549). “ศึกษาการจัดการโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการการธุรกิจโรงสีข้าวในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด”. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- [4] นิพนธ์ พัวพงศธร และคณะ. (2556). อุปสงค์การบริโภคข้าวของไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- [5] กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2548). 33 ปี กรมส่งเสริมสหกรณ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- [6] ฉลาด จันทร์สมบัติ และทองสง่า พ่องแผ้ว. (2555). การเขียนวิทยานิพนธ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- [7] รัตนะ บัวสนธ์. (2558). วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา (Qualitative Research in Education). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [8] สุวิมล ตีรกานันท์. (2557). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์:แนวทางสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [9] สรชัยพิศาลบุตร. (2557). สถิติเบื้องต้น (Basic Statistics). กรุงเทพมหานคร : วิทยาพัฒน์.

- [10] Van der Vorst, et al. (1998). **Supply Chain Management in Food Chains : Improving Performance by Reducing Uncertainty.** International Transactions in Operational Research.
- [11] วิทยา อินทร์สอน และนันทิยา มณีโชติ. (2555). **การจัดการโลจิสติกส์ของโรงสีข้าว (Logistics Management of Rice Mill).** บทความวารสาร Logistics&SUPPIY CHAIN ปีที่ 17 ฉบับพิเศษ.
- [12] สุนทรี เจริญสุข. (2555). “การจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน กรณีศึกษา บริษัท วี-เชิร์ฟโลจิสติกส์จำกัด”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- [13] นัฐยา ดวงสุวรรณ. (2555). “แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุปทานข้าวไทย”. วิทยานิพนธ์ ควบบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการบูรณาการ) และวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการตลาด คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.